

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง

ในบทนี้ ใครจะกล่าวถึงหลักการสอบสวนและองค์ผู้รับผิดชอบในการสอบสวนคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับในประเทศไทย ดังนี้

3.1 การสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส

1.) แนวคิดในการดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ให้อำนาจการสอบสวนคดีอาญากับอำนาจการฟ้องคดีอาญารวมกันกล่าวคือ อำนาจการสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการและอัยการเป็นพนักงานสอบสวนด้วย¹ และได้แยกกระบวนการพิจารณาคดีอาญาออกเป็น 2 ขั้นตอนเช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ คือ ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญาและขั้นตอนหลังฟ้องคดีอาญา ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญานั้นมี องค์การที่เกี่ยวข้อง 3 องค์การ คือ ตำรวจสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาสอบสวน ทั้งนี้เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท² ดังนี้ 1.การสอบสวนเบื้องต้น 2.การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า และ 3.การสอบสวนโดยผู้พิพากษา

หลักเกณฑ์และวิธีการในการสอบสวนคดีอาญา พอจะกล่าวได้ดังนี้

ก.การสอบสวนเบื้องต้น

การสอบสวนเบื้องต้น เป็นการสอบสวนที่มีลักษณะสำคัญที่แตกต่างกับการสอบสวนแบบอื่น ที่ใช้วิธีการนิมนวลปราศจากพิธีตอง เจ้าพนักงานผู้สอบสวนไม่มีอำนาจบังคับ ยกเว้น

¹ เอกรินทร์ หนูนุกดี, “การกลั่นกรองคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2543) น.33

² รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง “สิทธิของผู้ต้องหา จำเลยและผู้ต้องโทษในคดีอาญา” โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง สิทธิผู้ต้องหา จำเลยและผู้ต้องโทษในคดีอาญา เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, (2538) , น.63

การควบคุมตัวบุคคลซึ่งจะควบคุมได้เพียง 20 ชั่วโมง เท่านั้น ผลของการสอบสวนเบื้องต้นจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าพนักงานผู้สอบสวนที่จะทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือด้วยเป็นส่วนสำคัญ

การสอบสวนเบื้องต้น แม้จะเป็นเรื่องที่อาศัยความสมัครใจของผู้ที่ถูกสอบสวนเป็นใหญ่ ก็มีส่วนสำคัญอยู่มากในการดำเนินคดีอาญา ในประการแรกการสอบสวนเบื้องต้นนี้ทำให้พนักงานอัยการสามารถพิจารณาคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษที่ได้รับไว้ว่าสมควรจะดำเนินการต่อไปอย่างไรหรือไม่ ถ้าเป็นเรื่องที่ไม่อาจฟ้องร้องได้ เช่น ข้อกล่าวหาไม่เป็นความจริง การกระทำที่กล่าวหาไม่เป็นความผิดอาญา พนักงานอัยการก็จะสั่งยุติเรื่อง ถ้าเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถขอถอนฟ้องได้ พนักงานอัยการก็อาจฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลโดยตรง ถ้าเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก สลับซับซ้อน หรือเรื่องที่กฎหมายบังคับให้ต้องสอบสวนโดยผู้พิพากษา ก็จะส่งต่อไปให้ผู้พิพากษาสอบสวน ทำการสอบสวนต่อไป³

1. ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนเบื้องต้น คือ

1.1 ตำรวจฝ่ายคดี ซึ่งมีหลายประเภท ได้แก่ นายตำรวจฝ่ายคดี นายกเทศมนตรีและผู้ช่วย นายตำรวจภูธรชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน ตำรวจภูธรที่รับราชการมาไม่น้อยกว่า 5 ปี และได้รับการแต่งตั้งโดยคำสั่งของรัฐมนตรียุติธรรม ร่วมกับรัฐมนตรีกลาโหม นายตำรวจชั้นสารวัตรและผู้ช่วย ตำรวจฝ่ายคดี ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเภทมีอำนาจหน้าที่ไม่เท่ากัน คือ

ประเภทที่ 1 นายตำรวจฝ่ายคดี ซึ่งมีอำนาจหน้าที่อย่างสมบูรณ์โดยได้รับมอบอำนาจจากอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ ได้แก่

- นายกเทศมนตรีและผู้ช่วยซึ่งไม่ค่อยได้ทำหน้าที่นัก เว้นแต่จะเป็นเมืองที่ไม่มีตำรวจ
- นายตำรวจชั้นสัญญาบัตรและนายตำรวจชั้นประทวน ซึ่งความจริงเป็นนายทหารรักษาความปลอดภัยในประเทศและสังกัดอยู่กระทรวงกลาโหมที่เรียกว่า ตำรวจภูธร ก็เพื่อเปรียบเทียบหรือให้เข้าใจง่าย
- พวกตำรวจภูธรซึ่งได้รับราชการมาไม่น้อยกว่า 5 ปี และได้รับการแต่งตั้งโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

³ วรจิต แสงสุก , “มาตรการกลั่นกรองมูลคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2529) , น.123

- นายตำรวจชั้นสารวัตร และนายตำรวจสังกัดกองรักษาความมั่นคงแห่งชาติ
- นายตำรวจชั้นสารวัตรและผู้ช่วยและนายตำรวจของกองกำกับการตำรวจนครบาล
- นายตำรวจที่ไม่ใช่ชั้น Commissaire แต่ได้รับการแต่งตั้งจากบรรดานายตำรวจซึ่ง

รับราชการมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ในตำแหน่ง Officier de Police Adjoint โดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ประเภทที่ 2 พนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les Agent de la Judiciaire) แบ่งออกเป็นสองชั้นด้วยกัน คือ พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ (Les Agent Supérieurs de la Police Judiciaire) และพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย

พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ ได้แก่ ตำรวจภูธรที่มีได้เป็นนายตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ มีอำนาจทำการสอบสวนเองได้ หรือตามคำสั่งอัยการ เช่นเดียวกับนายตำรวจฝ่ายคดี แต่มีอำนาจน้อยกว่าที่ไม่อาจควบคุมตัวบุคคลไว้ได้

พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย ได้แก่ ตำรวจประจำการทุกคนที่ไม่ได้เป็นนายตำรวจฝ่ายคดีและไม่ได้เป็นพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ และตำรวจของเทศบาล พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย มีหน้าที่ช่วยเหลือนายตำรวจฝ่ายคดี และแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาทราบการกระทำความผิดและทำการสืบสวนหาตัวผู้กระทำผิดตามคำสั่งของผู้เป็นหัวหน้า

อำนาจพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ต่างกับพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อยในข้อสำคัญคือ พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นใหญ่นั้นกฎหมายให้อำนาจไว้โดยตรง จึงอาจทำการสอบสวนได้เอง แต่พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย จะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา อีกประการหนึ่งพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ มีอำนาจทำการสอบสวนซึ่งลงลายมือชื่อผู้ให้ถ้อยคำได้ ส่วนพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย จะทำได้แต่เพียงรายงานที่ลงลายมือชื่อตนเอง ซึ่งมีน้ำหนักให้การรับฟังน้อยกว่า

ประเภทที่ 3 พนักงานอื่นที่มีอำนาจหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดี ได้แก่ ข้าราชการบางประเภทที่ กฎหมายกำหนดให้มีอำนาจปฏิบัติการอย่างตำรวจฝ่ายคดีได้ เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของตน เช่น นายช่าง และช่างเทคนิคของการป่าไม้และการชลประทาน เจ้าพนักงานสรรพากร ผู้ตรวจแรงงาน เจ้าหน้าที่บางตำแหน่งในกิจการไปรษณีย์ การรถไฟ การขั้วตวงวัด ฯลฯ เจ้าพนักงานเหล่านี้มีอำนาจบางอย่างในการสอบสวนความผิดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

1.2 หัวหน้าอัยการประจำศาลชั้นต้น ซึ่งถือเป็นผู้อำนวยการกิจการของตำรวจฝ่ายคดีทั้งหมด

1.3 อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ เป็นผู้ควบคุมดูแลอีกชั้นหนึ่ง⁴ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเหนืออัยการและผู้ว่าคดีศาลแขวงทั้งหมดในเขตและยังเป็นผู้แต่งตั้งนายตำรวจประจำท้องที่ให้เป็นผู้ว่าคดีในศาลแขวง นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ควบคุมดูแลนายตำรวจฝ่ายคดีและนายตำรวจทั้งหมดในเขตอีกด้วย

2.วิธีการสอบสวนเบื้องต้น สามารถแยกเป็นหัวข้อย่อยได้ดังต่อไปนี้⁵

2.1 การสอบถามและบันทึกปากคำบุคคล

2.2 การตรวจสอบสถานที่ การค้น และการยึดของกลาง

2.3 การตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ความเห็น

2.4 อำนาจการควบคุมผู้ต้องหาหรือผู้ที่เห็นว่าคำให้การเป็นประโยชน์แก่การสอบสวน ดังนั้นวิธีการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าเบื้องต้น อาจกล่าวโดยละเอียดได้ดังนี้⁶

2.1 การสอบถามและการบันทึกปากคำบุคคล

ในการสอบสวนเบื้องต้น ผู้สอบสวนมีอำนาจสอบถามปากคำบุคคลซึ่งสามารถที่จะให้ความรู้ซึ่งเป็นประโยชน์แก่คดี เช่น ผู้เสียหาย ผู้ที่ตำรวจเห็นว่าอาจจะเป็นพยานได้ ตลอดจนผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ผู้ให้ถ้อยคำไม่ต้องสาบานตัวและจะปฏิเสธไม่ยอมให้ถ้อยคำก็ได้ ถ้าปรากฏในภายหลังว่าถ้อยคำที่ให้การเป็นความจริง ก็จะไม่ฟ้องร้องผู้นั้นฐานแจ้งความเท็จไม่ได้ ถ้าผู้ที่จะถูกสอบถามไม่ยอมมาให้การ จะบังคับให้ผู้นั้นมาให้การไม่ได้

บันทึกการสอบปากคำจะต้องลงวัน เดือน ปีและเวลาที่สอบปากคำ อาจขีดฆ่าตกเติมได้ แต่ต้องให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่านด้วยตนเองและต้องถามว่ามีอะไรแก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่ ถ้าไม่มีคำให้การนั้นจะจบลงด้วยการลงวันที่และเวลาที่สอบสวนเสร็จและถ้อยคำว่า “ข้าพเจ้าได้อ่าน

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 38 บัญญัติว่า “นายตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอยู่ภายใต้ความควบคุมดูแลของอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์อาจสั่งให้เจ้าพนักงานดังกล่าว รวบรวมข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานยุติธรรมได้”

⁵ โกเมน ภัทรภิรมย์ , “อัยการฝรั่งเศส” , หนังสือระบบอัยการสากล , จัดพิมพ์โดยกองทุนสวัสดิการ ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ , 2526 , น.61

⁶ โกเมน ภัทรภิรมย์ , การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส , อัยการนิเทศ เล่ม 31 (2512) : 342-344

คำให้การข้างบนนี้แล้ว ขอยืนยันและไม่มีอะไรจะเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมหรือตัดทอน” แล้วลงลายมือชื่อผู้ให้ถ้อยคำและผู้สอบสวน ถ้าผู้ให้ถ้อยคำขอให้การเพิ่มเติมหรืออธิบายให้ผู้สอบสวนบันทึกไว้ ให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่านแล้วบันทึกด้วยถ้อยคำข้างต้นอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อและลงลายมือชื่อผู้สอบสวน ถ้าผู้ให้ถ้อยคำอ่านหนังสือไม่ออก ให้บันทึกว่าได้อ่านให้ฟังและให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อไว้ ถ้าไม่สามารถหรือไม่ยอมลงชื่อ ก็ให้บันทึกไว้

2.2 การตรวจสถานที่การคำและการยึดของกลาง

การตรวจสถานที่ การค้นและการยึดของกลางจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากเจ้าของสถานที่นั้น ความยินยอมโดยชัดแจ้งจะต้องทำเป็นหนังสือด้วยลายมือของผู้ให้ความยินยอมเป็นข้อความว่า “ข้าพเจ้าทราบดีว่าข้าพเจ้ามีอำนาจชัดเจนแล้ว แต่ข้าพเจ้ายินยอมจะให้ทำการตรวจค้น และยึดตามที่เห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่การสอบสวนที่กำลังกระทำนี้” หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกัน แล้วลงลายมือชื่อของผู้ให้ความยินยอม แต่ถ้าผู้นั้นไม่สามารถเขียนหนังสือได้ ก็ให้เจ้าพนักงานบันทึกความยินยอมและหมายเหตุไว้ การตรวจค้นต้องกระทำในกำหนดเวลาและอาจค้นต่อไปจนเสร็จ หากการตรวจค้นยังล่วงเลยเวลาที่กฎหมายกำหนดแล้วจะกระทำไม่ได้ก็ต่อเมื่อ มีเสียงร้องให้ช่วยจากภายในบ้านเรือนนั้น หรือเป็นกรณีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ การค้นสาธารณสถานหรือร้านเครื่องดื่ม ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของสถานที่

2.3 การตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ความเห็นในการสอบสวนเบื้องต้น

ไม่มีกฎหมายระบุให้อำนาจไว้โดยตรง แต่ในทางปฏิบัติผู้สอบสวนอาจจะขอให้ผู้เกี่ยวข้องจัดหาเอกสารที่จำเป็นมาแสดง เช่น ในเรื่องทำร้ายร่างกาย ช่มชู้กระทำชำเราหรืออาจขอให้ผู้เสียหายไปให้แพทย์ตรวจและนำไปรับรองแพทย์มาให้ อาจฟังความเห็นผู้เชี่ยวชาญได้ เช่น ในเรื่องอัคคีภัย ผู้สอบสวนอาจขอให้หัวหน้าหน่วยดับเพลิงออกความเห็นถึงสาเหตุอัคคีภัย ในเรื่องอุบัติเหตุจากการทำงาน อาจฟังความเห็นของวิศวกรที่อธิบายถึงสาเหตุ หรือความบกพร่องทำให้เกิดอุบัติเหตุ แต่ผู้ที่เจ้าพนักงานขอความเห็นเหล่านี้จะปฏิเสธก็ได้

2.4 อำนาจควบคุมผู้ต้องสงสัยหรือผู้ที่เห็นว่าคำให้การของผู้นั้นอาจเป็นประโยชน์แก่การสอบสวน ผู้ทำการสอบสวนจะมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยที่มีหลักฐานอันควร หรือผู้ที่เห็นว่าคำให้การของผู้นั้นอาจเป็นประโยชน์แก่การสอบสวนไว้ได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง แต่ผู้ที่จะสั่งควบคุมได้จะต้องเป็น “นายตำรวจฝ่ายคดี” เท่านั้น ถ้าจำเป็นต้องควบคุมไว้เกิน 24 ชั่วโมง จะต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมไปพบอัยการ หลังจากที่ยกการได้ฟังถ้อยคำของผู้นั้นแล้ว อัยการอาจอนุญาตเป็นหนังสือให้ควบคุมตัวผู้นั้นไว้ต่อไปอีก 24 ชั่วโมง ก็ได้ ในกรณีพิเศษอัยการอาจ

อนุมัติให้ควบคุมโดยไม่ต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมมาพบได้ แต่ต้องให้เหตุผลนั้นไว้ เช่น ไม่อาจนำตัวผู้ถูกควบคุมมาพบด้วยการได้เพราะอายุ ความพิการ เจ็บป่วย หรือบาดเจ็บ ความขัดข้องทางการขนส่ง สถานะยุ่งยากทางการเมืองหรือทางสังคม เป็นต้น

การที่จะควบคุมได้นั้น หมายความว่า ผู้ที่จะถูกควบคุมได้มาอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานแล้ว เช่น ผู้ที่มาให้การตามคำเชิญของเจ้าพนักงาน ผู้ที่เจ้าพนักงานพบตัวในที่สาธารณะหรือสถานที่ที่นายตำรวจฝ่ายคดีมีสิทธิตามกฎหมายที่จะเข้าไปได้ ถ้าผู้นั้นไม่ได้อยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงาน เช่น ผู้ที่หลบหนีเข้าอยู่ในบ้านของตน และปฏิเสธไม่ยอมพบเจ้าพนักงานหรือหลบหนีเข้าไปอยู่ในบ้านของบุคคลที่สาม ซึ่งไม่ยอมให้เจ้าพนักงานเข้าค้นบ้านเรือนของตนดังนี้ จะจับตัวผู้นั้นมาเพื่อควบคุมไม่ได้ เพราะในการสอบสวนเบื้องต้นกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจผู้สอบสวนที่จะจับกุมผู้ต้องสงสัย เว้นแต่จะเป็นความผิดซึ่งหน้า

เมื่อควบคุมไว้ 24 ชั่วโมงแล้ว ผู้ถูกควบคุมมีสิทธิที่จะขอให้แพทย์ตรวจร่างกายได้ และจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกควบคุมทราบถึงสิทธิอันนี้ สำหรับความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ อาจทำการควบคุมถึง 48 ชั่วโมง และอาจขยายเวลาได้เมื่อจำเป็น รวมกันทั้งหมดไม่เกิน 10 วัน ในกรณีฉุกเฉิน อาจควบคุมได้ถึง 15 วัน การควบคุมในกรณีนี้ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีอัยการศาลฎีกา⁷

3. ความสิ้นสุดของการสอบสวนเบื้องต้น

เมื่อมีการสอบสวนโดยผู้พิพากษา กล่าวคือ ในทันทีที่มีการสอบสวนโดยผู้พิพากษาดำรวจฝ่ายคดีหมดอำนาจที่จะสอบสวนเบื้องต้นต่อไป และมีอำนาจหน้าที่เพียงในฐานะทำการแทนผู้พิพากษา สอบสวนตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น

เมื่อตำรวจฝ่ายคดีทำการสอบสวนเบื้องต้นเสร็จสิ้นแล้ว จะส่งสำนวนการสอบสวนไปให้อัยการเพื่อให้อัยการพิจารณาว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไรหรือไม่ ถ้ามีการควบคุมผู้ต้องหา อัยการจะขอให้ผู้พิพากษาออกหมายจับไว้

⁷ อธิบดีอัยการประจำศาลฎีกานี้ เป็นอัยการประจำศาลฎีกา (La Cour de Cassation) เป็นหัวหน้ามีผู้ช่วยคือ รองอธิบดีอัยการศาลฎีกา 1 นาย และอัยการศาลฎีกา อีก 16 นาย ศาลฎีกามีศาลเดียว

การสอบสวนเบื้องต้นเป็นการดำเนินการกระบวนกรวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งทำให้อายุความสะดุดหยุดลง จำนวนการสอบสวนเบื้องต้นใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดได้ แต่นำหนักในการรับฟังย่อมขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษา

ข. การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า (Enquete en cas d Infraction Flagrante)

การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้ามีวิธีการรวบรัดเป็นพิเศษเพื่อรวบรวมร่องรอยหลักฐานซึ่งยังใหม่ ๆ สด ๆ และสามารถพิสูจน์ความจริงได้ โดยมีความผิดพลาดน้อย กฎหมายจึงให้อำนาจผู้สอบสวนและอัยการมากขึ้น

การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้าใช้เฉพาะในความผิดอุกฉกรรจ์ คือ ความผิดที่มีอัตราโทษตั้งแต่ 7 ปี ขึ้นไป หรือหนักกว่า และความผิดปานกลาง คือ ความผิดที่มีอัตราโทษมีอัตราโทษ จำคุกกว่า 2 เดือน ถึง 7 ปี และโทษปรับ และความผิดลหุโทษซึ่งมีโทษปรับ⁸ และความผิดลหุโทษนั้น แยกออกเป็น 5 ชั้น ตามลำดับความหนักเบาของโทษ โทษชั้นที่ 5 เป็นโทษระดับสูงสุดของความผิดลหุโทษ⁹

ความผิดซึ่งหน้านั้น หมายถึง ความผิดซึ่ง

1. กำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น

2. เพิ่งกระทำลงสด ๆ

3. ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำ ผู้ต้องหาถูกประชาชนไล่ตามจับและกล่าวหาด้วยเสียงร้องเอะอะ

4. ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำผิด ได้พบผู้ต้องสงสัยมีสิ่งของหรือร่องรอยพิรุชซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าผู้นั้นได้มีส่วนร่วมในการกระทำผิด

5. ความผิดซึ่งแม้จะไม่เข้าลักษณะดังกล่าวข้างต้น แต่ได้กระทำลงภายในบ้านเรือน และผู้เป็นเจ้าของบ้านได้แจ้งความแก่อัยการหรือนายตำรวจฝ่ายคดีขอให้ไปทำการสอบสวน

เมื่อพบเมื่อพบการกระทำผิดซึ่งหน้า หรือได้รับแจ้งว่ามีการกระทำผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้น นายตำรวจฝ่ายคดีต้องรีบแจ้งอัยการ (Procureur de la Republique) ทราบทันที ถ้าอัยการ

⁸ สถาบันกฎหมายอาญา, สารานุกรมกระบวนกรยุติธรรมนานาชาติ, (กรุงเทพมหานคร : เซเวนพรีนติ้งกรุ๊ป, 2540) น.360

⁹ เพิ่งอ้าง , น.364

เห็นสมควรจะไปยังที่เกิดเหตุเพื่อสอบสวนด้วยตนเองก็ได้¹⁰ และออกคำสั่งต่าง ๆ ตามสมควร นายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องไปยังที่เกิดเหตุโดยไม่ชักช้าและกระทำการตามจำเป็นเพื่อรักษาพยานหลักฐานที่จะสามารถแสดงข้อเท็จจริงหรืออาวุธและเครื่องมือที่ได้ใช้ในการกระทำความผิด และที่เป็นผลจากการกระทำความผิด รักษาร่องรอยต่าง ๆ นายตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจห้ามมิให้บุคคลออกไปจากที่เกิดเหตุจนกว่าจะทำการเสร็จ มีอำนาจตรวจสอบชื่อที่อยู่ของบุคคลทุกคนในที่นั้น อาจถ่ายภาพหรือพิมพ์ลายนิ้วมือไว้ได้ อาจทำการตรวจค้นเอกสารต่าง ๆ และยึดสิ่งที่ยึดได้โดยไม่ต้องรับคำยินยอมของเจ้าของสถานที่ ไปยังบ้านเรือนของผู้ต้องสงสัย หรือผู้ที่มีวัตถุหรือเอกสารที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและทำการตรวจค้นแต่การนี้จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย คือ ต้องค้นระหว่างเวลา 06.00 น. ถึง 21.00 น. การค้นและการยึดอาจทำในเวลาใดก็ได้ ถ้าเป็นการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับความปลอดภัยแห่งรัฐหรือในสถานที่ดังต่อไปนี้ คือ โรงแรม หอพัก ร้านเครื่องดื่ม สมาคม โรงเตี๊ยม สถานมหรสพ และสาธารณสถาน การตรวจค้นต้องกระทำต่อหน้าบุคคลที่อยู่ในบ้านนั้น ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่สามารถหาได้ เช่น ป่วย หรืออยู่ห่างไกลจะต้องทำต่อหน้าผู้แทนของบุคคลดังกล่าว และจะต้องเป็นผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชาของนายตำรวจฝ่ายคดี

การจัดสิ่งของที่เห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่การสอบสวน จะต้องทำบัญชีและประทับตราไว้ทันทีต่อหน้าผู้ที่เป็นพยานและทำการยึดไว้ได้เฉพาะสิ่งของหรือเอกสารที่จะเป็นประโยชน์ในการแสดงความจริงและโดยอนุมัติของอัยการเท่านั้น ถ้าหากเอกสารที่ยึดมีลักษณะเป็นเอกสารส่วนตัว นายตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้นมีอำนาจตรวจดูเอกสารนั้นก่อนยึด พนักงานตำรวจฝ่ายคดีที่ช่วยในการตรวจค้นจะต้องส่งมอบเอกสารที่ค้นพบให้แก่ นายตำรวจฝ่ายคดี ทันทีที่นายตำรวจฝ่ายคดีผู้นั้นค้น จะต้องจัดการตามจำเป็นเพื่อรักษาความลับเนื่องในอาชีพและเพื่อสิทธิในการต่อสู้คดี เช่น การค้นบ้านทนายความเป็นต้น เพื่อพิจารณาว่าอัยการควรจะไปทำการค้นด้วยตนเองหรือไม่ หรืออย่างน้อยก็เพื่อให้อัยการเป็นผู้ดำเนินการในการตรวจค้น และออกคำสั่งต่าง ๆ ซึ่งนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องปฏิบัติตาม บันทึกการตรวจค้นจะต้องกระทำทันที และให้นายตำรวจฝ่ายคดีและผู้ที่เป็นพยานในการค้นลงลายมือชื่อไว้ทุกแผ่น ถ้าไม่ยอมลงลายมือชื่อก็ให้หมายเหตุไว้ นายตำรวจฝ่ายคดีคงมีอำนาจเรียกบุคคลใด ๆ ที่เชื่อว่ารู้เรื่องเกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือสิ่งของเอกสารที่ยึดได้มาให้ถ้อยคำได้ การเรียกไม่มีแบบพิธีอย่างไร อาจสั่งด้วยวาจาหรืออาจเป็นหนังสือให้นายตำรวจนำไปให้ก็ได้ ผู้ที่ถูกเรียกตัวจะต้องมาให้การ ถ้าหากไม่มา นายตำรวจฝ่ายคดีจะแจ้งให้อัยการทราบ อัยการอาจบังคับให้ผู้นั้นมาให้การโดยขอกำลังตำรวจนำบุคคลมานี้

¹⁰ โกเมน ภัทรภิรมย์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 5 , น.66

คล้ายกับหมายสั่งให้ส่งตัวบุคคล คำขอนี้ทำให้ตำรวจมีอำนาจเข้าไปในบ้านบุคคลนั้นโดยไม่ต้องได้รับคำยินยอม ผู้ที่มาให้การไม่ต้องสาบานตัว นายตำรวจฝ่ายคดีจะทำการบันทึกคำให้การและลงลายมือชื่อไว้ทุก ๆ แผ่น แล้วให้ผู้ให้การอ่านเอง ผู้ให้ถ้อยคำอาจแก้ไขเพิ่มเติมและเปลี่ยนแปลงได้แล้วลงชื่อไว้ ถ้าผู้นั้นอ่านหนังสือไม่ออก ให้นายตำรวจอ่านให้ฟังก่อนให้ผู้นั้นลงชื่อ ถ้าไม่ยอมลงชื่อให้หมายเหตุไว้ในคำให้การผู้ให้ถ้อยคำนี้มีสิทธิรับค่าป่วยการและค่าพาหนะเดินทางตามที่ระเบียบกำหนดไว้¹¹

ผู้ต้องสงสัยแม้จะอ้างสิทธิของตนหรือมีร่องรอยหลักฐานหนาแน่นก็จะต้องให้ถ้อยคำเช่นเดียวกับพยานโดยวิธีการดังกล่าวข้างต้น โดยไม่มีหลักประกันอื่นใดเป็นพิเศษ

การจับกุมผู้กระทำความผิดอุกฉกรรจ์และความผิดปานกลาง ซึ่งมีโทษจำคุกนั้น ทุก ๆ คนมีอำนาจจับกุมได้ และนำตัวไปมอบให้แก่ นายตำรวจฝ่ายคดีที่อยู่ใกล้ที่สุด แม้ผู้ถูกจับจะเป็นสมาชิกรัฐสภาก็ไม่อาจอ้างเอกสิทธิ์ได้ ในกรณีความผิดซึ่งหน้าถ้าปรากฏภายหลังว่าผู้ถูกจับไม่มีความผิด ผู้จับในกรณีเช่นนี้ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญาและถ้าหากผู้จับช่วยเหลือเจ้าพนักงานจับกุมได้รับบาดเจ็บเนื่องในการจับกุม ผู้นั้นยังมีสิทธิได้รับค่าเสียหายจากการด้วย

ถ้าหากผู้ต้องสงสัยหลบหนี อัยการมีอำนาจออกหมายให้นำตัวผู้นั้นมาได้ ถ้าเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายมีอำนาจเข้าไปในบ้านของผู้ที่มีหมายจับตัวมาได้ ถ้าพบตัวผู้นั้นให้นำตัวไปยังอัยการ อัยการจะสอบปากคำผู้นั้นทันที แต่ถ้าผู้นั้นเข้ามาขอตัวพร้อมด้วยทนายความ การสอบสวนจะต้องทำต่อหน้าทนายความ ถ้าเป็นการจับโดยไม่มีหมายการสอบสวนปากคำไม่ต้องทำต่อหน้าทนายความ

เพื่อความจำเป็นในการสอบสวน นายตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจควบคุมตัวบุคคลที่อาจให้ความรู้เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือซึ่งเห็นว่าจำเป็นต้องควบคุมได้ เพื่อตรวจสอบว่าผู้นั้นเป็นใคร แต่ผู้ที่จะสั่งควบคุมตัวได้ต้องเป็นนายตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น พนักงานตำรวจฝ่ายคดีไม่มีอำนาจการควบคุมอาจควบคุมไว้ ณ ที่ใดก็ได้ เช่น ที่ทำการเทศบาล ห้องที่เกิดเหตุ โรงทหาร สถานีตำรวจ หรือแม้กระทั่งกลางแจ้ง และอาจย้ายตัวผู้นั้นไปที่ใด ๆ ก็ได้ เช่น นำตัวไปที่บ้านของผู้นั้นเพื่อทำการค้นบ้าน ไปโรงพยาบาลเพื่อเผชิญหน้ากับผู้เสียหาย ไปยังที่เกิดเหตุเพื่อทำแผนประทุษกรรม ฯลฯ ผู้ถูกควบคุมจะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม ได้รับอาหารและการพักผ่อนที่จะเป็น ระยะเวลาควบคุมมีได้ 24 ชั่วโมง เมื่อพ้นกำหนดนี้ ถ้าหากพยานหลักฐานหนาแน่นน่าเชื่อว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด นายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมไปยังอัยการ

¹¹ เฟิงอ้าง, น.347 - 348

ระยะเวลาในการเดินทางนี้ ไม่นับในกำหนดระยะเวลาการควบคุมตัว ดังนั้น จะเริ่มนำตัวไปเมื่อใกล้ครบกำหนด 24 ชั่วโมง ก็ได้

กำหนดระยะเวลา 24 ชั่วโมง นี้อาจขยายไปได้อีก 24 ชั่วโมง ถ้ามีพยานหลักฐานหนาแน่นน่าเชื่อถือว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด การขยายกำหนดการควบคุมตัวต้องได้รับอนุมัติเป็นหนังสือจากอัยการ แต่ไม่จำเป็นต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมไปพบอัยการ การอนุญาตให้ขยายเวลาควบคุมอาจกระทำทางโทรเลข หรือทางโทรศัพท์แล้วแจ้งเป็นหนังสือเพื่อนำรวมสำนวนทันที

ระยะเวลาควบคุมนี้เริ่มต้นนับ ถ้าเป็นกรณีถูกจับกุมในความผิดซึ่งหน้า ตั้งแต่ขณะถูกจับสำหรับผู้ที่ถูกนายตำรวจห้ามไม่ให้ออกไปจากสถานที่ เวลาควบคุมนับแต่ขณะที่ผู้นั้นได้รับคำสั่งห้ามนั้น ถ้าเป็นพยานที่นำตัวมาโดยกำลังตำรวจ นับแต่เวลาที่ผู้นั้นถูกนำมายังนายตำรวจฝ่ายคดีผู้นั้นหมายให้นำตัวผู้นั้นมา ถ้าหากตำรวจได้สั่งควบคุมตัวผู้ใดหลังจากฟังถ้อยคำของผู้นั้นแล้ว เวลาควบคุมนับย้อนไปตั้งแต่ครั้งแรกที่เริ่มการสอบสวนปากคำ ถ้าหากพยานไม่ได้ถูกควบคุมตัว หลังจากการสอบสวนปากคำแล้ว การควบคุมจะกระทำภายหลังก็ได้ และเริ่มนับตั้งแต่ขณะที่แจ้งให้ทราบว่าจะเข้าต้องถูกควบคุม ถ้าพยานที่ถูกควบคุมไว้แล้วควบคุมใหม่ ระยะเวลาที่ถูกควบคุมต้องไม่เกินกำหนดดังกล่าวข้างต้น

การควบคุมมีพิธีการละเอียดมาก เพื่อป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขต กล่าวคือ ในการให้การของผู้ถูกควบคุม จะต้องบันทึกเหตุที่ควบคุม วันและเวลาเริ่มควบคุม ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของการสอบถามแต่ละครั้ง ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดการพักนอน วันเวลาที่ปล่อยตัวหรือนำตัวไปยังอัยการ รายการเหล่านี้ทุกรายการจะต้องให้ผู้ถูกควบคุมเซ็นชื่อรับรอง ถ้าหากไม่ยอมก็ให้บันทึกไว้ แล้วต้องมีสารบบการควบคุมไว้ ณ ที่ควบคุมซึ่งต้องลงรายการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นนี้ไว้ และถ้าเห็นว่าจำเป็นอัยการอาจสั่งเอง หรือสั่งตามที่ถูกควบคุมหรือญาติของผู้นั้น ให้แพทย์ทำการตรวจสุขภาพของผู้นั้นได้ ถ้าควบคุมไว้เลย 24 ชั่วโมง การตรวจโดยแพทย์เป็นสิทธิของผู้ถูกควบคุม ซึ่งจะขอได้และนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกควบคุมทราบถึงสิทธิอันนี้¹²

สำหรับสำนวนการสอบสวนนั้น นายตำรวจฝ่ายคดีต้องทำทันทีที่ได้ปฏิบัติการทุกอย่างและลงชื่อไว้ทุก ๆ แผ่น เมื่อเสร็จการสอบสวนส่งสำนวนให้อัยการ นายตำรวจฝ่ายคดีก็หมดอำนาจหน้าที่

¹² เฟิงอ้าง , น.350

ในการสอบสวนความผิดซึ่งหน้านี้หากอัยการไปยังสถานที่เกิดเหตุ อำนาจในการสอบสวนของตำรวจก็สิ้นสุดลง และเป็นอำนาจของอัยการที่จะดำเนินการสอบสวนต่อไป แต่อัยการอาจมอบหมายให้ตำรวจดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งปกติอัยการจะมอบหมายให้ตำรวจเสมอ นอกจากนั้นอัยการยังมีอำนาจต่างออกไปจากตำรวจฝ่ายคดี คือ

1.อัยการอาจออกไปทำการสอบสวนในเขตที่อยู่ติดกับเขตซึ่งตนมีอำนาจหน้าที่อยู่ก็ได้ ถ้าหากเห็นว่าจำเป็น ซึ่งอำนาจเช่นนี้นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่และนายตำรวจภูธรก็มีเช่นกัน แต่นายตำรวจฝ่ายคดีอื่น ๆ ไม่มีอำนาจนี้

2.อัยการมีอำนาจออกหมายให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังอัยการได้ หมายนี้ใช้จับผู้ต้องหาได้ทั่วประเทศและนำตัวผู้ต้องหาไปให้อัยการ อัยการมีอำนาจสอบถามปากคำผู้ที่ถูกส่งตัวมาให้ เพื่อทราบว่าผู้ต้องหาเป็นใคร ตลอดจนการกระทำของผู้ต้องหาด้วย ต่อจากนั้นอัยการจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยังศาลทันที หรืออย่างช้า 24 ชั่วโมง อัยการมีอำนาจออกหมายขังผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง ถ้าหากจะขังต่อไป ต้องขอให้ศาลขัง

ถ้าผู้พิพากษาสอบสวนไปยังที่เกิดเหตุ อำนาจหน้าที่ของอัยการก็สิ้นสุดลงและเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวนที่จะทำการต่อไป อาจทำเองหรือมอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีทำการต่อไปก็ได้

ถ้าหากอัยการและผู้พิพากษาสอบสวนไปยังที่เกิดเหตุ อัยการอาจขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวนได้ทันที ซึ่งถ้าอัยการขอดังนี้ การสอบสวนของตำรวจก็ยุติและเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวนต่อไป

อย่างไรก็ตามอัยการไม่ได้ขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวน ผู้พิพากษาสอบสวนจะทำการสอบสวนต่อไป ณ ที่เกิดเหตุ แต่เพียงในกิจการที่เป็นหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น ผู้พิพากษาสอบสวน มีอำนาจมอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนต่อไป แต่ไม่มีอำนาจสั่งให้อัยการสอบสวนในกรณีเช่นนี้ เมื่อผู้พิพากษาสอบสวนเสร็จแล้ว จะต้องส่งมอบเอกสารต่าง ๆ ในการสอบสวนให้แก่อัยการเพื่อส่งต่อไป อัยการส่งยุติเรื่องหรือฟ้องคดีนั้นโดยไม่ต้องขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนทำการสอบสวนหรือขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวนไปตามปกติอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้¹³

การที่กฎหมายให้ผู้พิพากษาสอบสวน ซึ่งมีได้เป็นนายตำรวจฝ่ายคดีเข้าทำหน้าที่นายตำรวจฝ่ายคดีในกรณีความผิดซึ่งหน้านั้น ก็เพราะความจำเป็นในทางปฏิบัติซึ่งในเมืองที่มีอัยการ

¹³ เฟิงอ้าง , น.351

เพียงคนเดียว ไม่มีผู้ช่วย ผู้พิพากษาสอบสวนจะได้เข้าทำหน้าที่แทนอัยการได้ในกรณีอัยการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้

ค.การสอบสวนโดยผู้พิพากษา (Instruction หรือ Information)

ผู้พิพากษาสอบสวนเป็นผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น (Tribunal de Grand Instance) ศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาคดี คือ ศาลแขวงและศาล Correctionnel ซึ่งมี 384 ศาล คือ เท่ากับจำนวนศาล Tribunal d' Instance และ Tribunal de Grande Instance¹⁴ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยคำสั่งของประธานาธิบดีตามคำแนะนำของรัฐมนตรียุติธรรม ให้มีหน้าที่ทำการสอบสวนเป็นระยะเวลาคราวละ 3 ปี และอาจได้รับแต่งตั้งโดยคำสั่งแต่งตั้งซ้ำในศาลที่มีคดีมาก ผู้พิพากษาสอบสวนจะทำหน้าที่สอบสวนแต่อย่างเดียวนั้น และบางศาลก็อาจมีผู้พิพากษาหลายคน เช่น ที่ปารีส (Tribunal de la Seine) มีผู้พิพากษาสอบสวนถึง 70 คน ในศาลที่มีคดีไม่มากนัก ผู้พิพากษาสอบสวนในฐานะที่เป็นผู้พิพากษาผู้หนึ่งจะทำหน้าที่พิจารณาคดีด้วย แต่จะต้องไม่ใช่คดีที่ผู้พิพากษาผู้นั้นได้ทำการสอบสวนมาแล้วในกรณีจำเป็นผู้พิพากษาอื่นอาจได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาสอบสวนชั่วคราวได้ และในกรณีที่ผู้พิพากษาสอบสวนไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ เช่น ไม่อยู่ หรือเจ็บป่วย ศาลอาจตั้งผู้พิพากษาอื่นในศาลนั้น ทำหน้าที่แทนได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสฉบับเดิม ซึ่งเพิ่งเลิกใช้ไปเมื่อ ค.ศ.1958 นั้น ผู้พิพากษาสอบสวนมีฐานะเป็นนายตำรวจฝ่ายคดีด้วย จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ และอัยการเป็นผู้กำหนดว่า จะให้ผู้พิพากษาสอบสวนคนใดได้สอบสวนเรื่องใด ซึ่งอัยการอาจถอนเรื่องไปให้ผู้พิพากษาสอบสวนคนอื่นได้ทุกขณะ ทำให้ผู้พิพากษาสอบสวนตกอยู่ภายใต้อำนาจของอัยการ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบันซึ่งใช้ตั้งแต่ ค.ศ.1959 จึงได้เลิกวิธีการดังกล่าวเสีย โดยให้ผู้พิพากษาสอบสวนพ้นจากฐานะตำรวจฝ่ายคดีและให้อยู่ภายใต้ความดูแลของอธิบดีศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวน (Chambre d' accusation) และให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเป็นผู้กำหนดว่า จะให้ผู้พิพากษาสอบสวนคนใดสอบสวนเรื่องใด ผู้พิพากษาสอบสวน จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับอัยการอีกต่อไป

¹⁴ โกเมน ภัทรภิรมย์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 5 , น.63

คดีที่กฎหมายบังคับให้ผู้พิพากษาสอบสวนต้องทำการสอบสวนก่อนฟ้อง คือ

ก.คดีอุกฉกรรจ์ทุกเรื่อง

ข.คดีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะให้ต้องสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน เช่น คดีความผิดค้ากำไรเกินควร ความผิดเกี่ยวกับกฎหมายการค้าทางทะเล คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ

ค.คดีที่ผู้เยาว์กระทำความผิด

ง.คดีที่ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด

จ.คดีที่ผู้ต้องหาอยู่ในฐานะที่จะต้องถูกฟ้องให้กักกัน¹⁵

นอกจากนี้ จะขอให้มีการสอบสวนหรือไม่ แล้วแต่ดุลพินิจของอัยการ¹⁶

อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาสอบสวน จะทำการสอบสวนโดยลำพังไม่ได้ แม้จะเป็นกรณีความผิดซึ่งหน้าก็ตาม ผู้พิพากษาสอบสวน จะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่ออัยการร้องขอให้ทำการสอบสวนเท่านั้น

อัยการจะขอให้ทำการสอบสวนเมื่อได้พิจารณาผลการสอบสวนเบื้องต้นแล้วหรือในกรณีความผิดซึ่งหน้า เมื่อเห็นว่าจำเป็นต้องให้มีการสอบสวนเมื่อพิจารณาเห็นว่าควรให้มีการสอบสวน

คำขอให้สอบสวนไม่มีแบบบังคับแต่อย่างใด เพียงแต่ทำเป็นหนังสือ ลงวันที่และลายมือชื่ออัยการเท่านั้น จะระบุชื่อผู้ที่จะขอให้สอบสวนหรือไม่ก็ได้ แต่ต้องบอกข้อเท็จจริงที่จะให้สอบสวนและฐานความผิด ความผิดเกี่ยวกับการพิมพ์ และคดีหมิ่นประมาทต้องระบุการกระทำ และข้อความที่หาว่าเป็นการหมิ่นประมาทด้วย คำขอให้สอบสวน จะขอให้มีการพิสูจน์โดยผู้ชำนาญหรือออกหมายจับด้วยก็ได้

ผู้พิพากษาอาจสั่งปฏิเสธไม่ยอมสอบสวนก็ได้ แต่ต้องแจ้งเหตุผลด้วย เช่น คดีไม่อยู่ในอำนาจ ขาดอายุความ จำเป็นต้องสอบสวนเบื้องต้นก่อน ซึ่งอัยการสามารถอุทธรณ์คำสั่งนี้ได้เสมอ แต่ผู้พิพากษาจะปฏิเสธไม่ยอมสอบสวนเพราะเหตุว่าเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น ป้องกัน จำเป็น หรือเป็นการกระทำตามคำสั่งหรือมีเหตุที่ไม่ต้องรับโทษไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจศาลชั้นพิจารณาจะเป็นผู้สั่ง

¹⁵ สถาบันกฎหมายอาญา , อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8 น.360

¹⁶ ประเทือง กิริติบุตร , “ความเป็นธรรมในการฟ้องคดีอาญา” , เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา นักศึกษา วปอ.รุ่น 15 , (2516) น.38-39

ผู้เสียหายจะขอให้ผู้พิพากษาทำการสอบสวนโดยตรงไม่ได้ แต่อาจทำได้โดยทางอ้อม คือ ต้องยื่นคำร้องขอเป็นคู่ความทางแพ่งต่อผู้พิพากษาสอบสวน โดยวางเงินค่าธรรมเนียมตาม จำนวนที่ศาลสั่งและถ้าเป็นอยู่นอกเขต ศาลจะต้องเลือกภูมิลำเนาเฉพาะการในเขตศาลนั้นด้วย ผู้พิพากษาสอบสวนจะส่งคำร้องนี้ไปยังอัยการเพื่อขอให้อัยการเปิดการสอบสวน อัยการอาจ ขอให้สั่งไม่รับการเข้าเป็นคู่ความทางแพ่งหรือขอให้สอบสวนหรือไม่สอบสวนบุคคลใดก็ได้ หรือจะ ขอให้เปิดการสอบสวนชั่วคราวต่อ “บุคคลที่จะปรากฏจากการสอบสวน” ก็ได้ ถ้าอัยการระบุชื่อ บุคคลที่จะถูกสอบสวนลงในคำร้อง จะทำให้ผู้นั้นมีสิทธิทำนองเดียวกับผู้ต้องหา คือสิทธิที่จะไม่ ยอมให้การและจะต้องแจ้งการขอให้สอบสวนนี้ให้ผู้นั้นทราบและรวมไว้ในสำนวน และถ้าปรากฏ ว่าคำร้องขอเป็นคู่ความในทางแพ่งไม่มีเหตุผลสมควร ผู้ถูกระบุชื่อให้สอบสวนมีสิทธิฟ้องร้องผู้ ขอให้เป็นคู่ความทางแพ่งให้ชดเชยค่าเสียหายได้

อัยการไม่ผูกพันที่จะต้องสอบสวนตามแต่ละฐานความผิดที่คู่ความทางแพ่งขอมาอาจ เปลี่ยนเป็นฐานความผิดอื่นใดได้ตามที่เห็นสมควร

การขอเป็นคู่ความทางแพ่งอาจทำในระหว่างที่เปิดการสอบสวนแล้วก็ได้ และผู้ขอจะ ถอนคำร้องได้เสมอโดยยื่นขอถอนต่ออัยการ การที่คู่ความทางแพ่งขอถอนคำร้องไปไม่ทำให้ผู้นั้น สูญเสียสิทธิในการขอรับค่าเสียหายและไม่ตัดสิทธิอัยการที่จะดำเนินคดีต่อไป

อำนาจของผู้พิพากษาสอบสวนเป็นอำนาจที่จะสอบสวนใน “การกระทำ” ผู้พิพากษา สอบสวน จึงอาจเปลี่ยนแปลงข้อหาในการสอบสวนได้ และมีอำนาจครอบคลุมไปถึงบุคคลทุกคน ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ขอให้ทำการสอบสวนนั้น ไม่ว่าจะเป็นตัวการหรือผู้สนับสนุนและไม่ว่า คำขอให้สอบสวนจะระบุชื่อผู้ถูกสอบสวนหรือไม่ แต่ถ้าปรากฏจากการสอบสวนว่ามีการกระทำ อื่น นอกเหนือจากคำร้องผู้พิพากษาสอบสวนจะต้องส่งคำร้องทุกข์และสำนวนการสอบสวนไปให้ อัยการทันทีเพื่อให้อัยการยื่นคำร้องเพิ่มเติมให้สอบสวนการกระทำที่พบใหม่นั้น

ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจกว้างขวางมาก คือ อาจทำการทุกอย่างที่เห็นว่าเป็น ประโยชน์ในการค้นหาความจริง ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและส่วนที่เกี่ยวกับตัว ของผู้ต้องหา ทั้งในด้านที่เป็นผลร้ายและด้านที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหา ซึ่งเห็นได้ว่าผู้พิพากษา สอบสวนมีอำนาจทุกอย่างของพนักงานสอบสวนและที่มากกว่าคือ ออกหมายจับได้ แต่จะทำ เฉพาะคดีที่มีอัตราโทษสูง¹⁷

¹⁷ โกเมน ภัทรภิรมย์, “การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับ อำนาจการสอบสวน”, วารสารมหาดไทย, ปีที่ 1 ฉบับ 14, 2519), น.12

ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจไปตรวจสอบสถานที่และสิ่งของ ณ ที่เกิดเหตุเช่นเดียวกันกับ นายตำรวจฝ่ายคดี แต่ต้องแจ้งให้อัยการทราบ ซึ่งอัยการจะไปร่วมได้ในการตรวจนี้ จำศาล หรือ Graffier จะเป็นผู้บันทึกการสอบสวนตามคำบอกของผู้พิพากษาแล้วจำศาลและผู้พิพากษาลงนามไว้ในเอกสาร ของกลางที่ยึดมาอาจนำไปตรวจ ณ ที่ทำการของผู้พิพากษาได้ แต่ถ้าเป็นการ ตรวจสอบที่ต้องใช้เทคนิคสูงมาก จะให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจต่อไป

พิพากษาสอบสวนมีอำนาจเรียกบุคคลใด ๆ ที่เห็นว่าคำให้การของผู้นั้นจะเป็น ประโยชน์ต่อการสอบสวนมาเพื่อให้การได้ การเรียกบุคคลมาให้การนี้ปกติทำโดยเจ้าหน้าที่ศาล หรือตำรวจ แต่จะเรียกโดยจดหมายธรรมดาหรือจดหมายลงทะเบียนก็ได้

ผู้ที่ถูกเรียกมาให้การเป็นพยาน จะต้องมาให้การ ถ้าไม่มาผู้พิพากษาอาจขอให้ตำรวจ บังคับเอาตัวมาได้ คำขอนี้ต้องได้รับความเห็นชอบของอัยการ

ในการให้การของพยานซึ่งอายุเกิน 16 ปี ต้องสาบานว่า “จะพูดความจริงทั้งหมด และเฉพาะแต่ความจริงเท่านั้น พยานต้องให้การตามที่ตนรู้เห็นทั้งหมด จะไม่ยอมให้การได้ เฉพาะข้อความที่เป็นความลับเนื่องในอาชีพหรือหน้าที่เท่านั้น พยานที่ไม่ยอมสาบานหรือไม่ยอม ให้การมีโทษเช่นเดียวกับพยานที่ไม่มาตามนัด พยานจะถูกสอบสวนแยกแต่ละคนและต้องไม่อยู่ ต่อหน้าผู้ต้องหา เมื่อสอบถามแล้วผู้พิพากษาอาจให้พยานเผชิญหน้ากับผู้ต้องหา หรือระหว่าง พยานด้วยกันก็ได้ พยานต้องให้การด้วยวาจา ผู้พิพากษาจะสรุปคำพยานให้จำศาลไว้แล้วให้ พยานอ่านด้วยตนเองและลงลายมือชื่อในคำให้การ พยานอาจขอเพิ่มเติมคำให้การหรือถอน คำให้การของตนได้ ถ้าพยานอ่านหนังสือไม่ออก จำศาลจะเป็นผู้อ่านให้ฟัง คำให้การทุก ๆ แผ่นจะต้องลงลายมือชื่อผู้เกี่ยวข้องทุก ๆ คน คือ ผู้พิพากษาสอบสวน จำศาล พยานและล่าม (ถ้ามี) มิฉะนั้นคำให้การนั้น จะใช้เป็นพยานหลักฐานไม่ได้ การขีดฆ่าตักเติมต้องทำด้วยวิธี เดียวกัน

การสอบสวนผู้ต้องหาหลักเกณฑ์ละเอียดมากและมีวิธีการแตกต่างกันในการ สอบสวนปากคำครั้งแรกกับครั้งต่อ ๆ ไป ซึ่งถ้าไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ จะทำให้การสอบสวน ปากคำนั้นและกิจการอื่น ๆ ที่ทำในเวลาต่อมาใช้เป็นหลักฐานไม่ได้ เช่น ผู้พิพากษาจะต้องแจ้ง การกระทำที่ถูกกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบ ซึ่งผู้พิพากษามักแจ้งฐานความผิดด้วย อย่างไรก็ตาม การไม่แจ้งฐานความผิดไม่ทำให้การสอบสวนนั้นไม่ชอบ ผู้พิพากษาจะต้องแจ้งถึงสิทธิของ ผู้ต้องหาที่จะไม่ให้การก็ได้ สิทธิในการมีทนายต่อสู้ ซึ่งถ้าผู้ต้องหาต้องการให้ศาลตั้งทนายความ ให้ นายกสภาทนายความจะเป็นผู้เลือกทนาย เป็นต้น การสอบสวนปากคำผู้ต้องหาในครั้งต่อ ๆ

ไป ผู้พิพากษาจะต้องนัดแจ้งทนายความของผู้ต้องหาให้ทราบล่วงหน้าทุกครั้ง และจะต้องสอบสวนปากคำต่อหน้าทนายความนั้นด้วย

อัยการอาจเข้าฟังการสอบสวนได้เสมอ ถ้าอัยการแจ้งให้ผู้พิพากษาสอบสวนทราบว่า จะเข้าฟังการสอบสวนด้วย จำศาลจะต้องแจ้งกำหนดวันสอบสวนให้อัยการทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 1 วัน ก่อนวันสอบปากคำ ถ้าไม่แจ้งไม่ทำให้การสอบสวนเสียไปแต่จำศาลจะถูกลงโทษปรับโดยคำสั่งของอธิบดีศาลอุทธรณ์ อัยการและทนายความอาจถามผู้ต้องหาและพยานได้เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาสอบสวน ถ้าผู้พิพากษาปฏิเสธไม่ให้ถามคำถามใด ต้องจดคำถามนั้นรวมไว้ในสำนวนเพื่อให้พิจารณาได้ในภายหลังว่า การปฏิเสธนั้นมีเหตุผลหรือไม่ ในระหว่างการสอบสวน อัยการอาจขอดูสำนวนได้ทุกขณะ แต่ต้องคืนภายใน 24 ชั่วโมง ถ้าคู่ความที่เรียกร้องในฐานะผู้เสียหายเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งด้วย ผู้พิพากษาสอบสวนอาจสอบถามปากคำได้เช่นกัน แต่จะให้คู่ความฝ่ายแพ่งสาบานไม่ได้ และจะต้องสอบปากคำคู่ความฝ่ายแพ่งต่อหน้าทนายความของฝ่ายนั้น หรือต้องแจ้งทนายความทราบล่วงหน้าก่อนวันสอบปากคำไม่น้อยกว่า 1 วัน ทนายความมีสิทธิมีสิทธิดูสำนวนได้ก่อนสอบถามอย่างน้อย 24 ชั่วโมง อัยการอาจเข้าร่วมการสอบถามคู่ความฝ่ายแพ่งเช่นเดียวกัน¹⁸

นอกจากนี้ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจค้นสถานที่ทุกแห่งเพื่อพบและยึดวัตถุที่อาจจะเป็นประโยชน์ในการแสดงความจริงได้ ถ้าสถานที่ค้นนั้นอยู่ในอำนาจศาล ผู้พิพากษาและจำศาลไปทำการค้นเองได้ เมื่อได้แจ้งให้อัยการทราบแล้วอัยการจะร่วมไปด้วยก็ได้ ผู้พิพากษาจะให้ตำรวจไปทำการค้นแทนก็ได้ ถ้าที่ที่ค้นอยู่ในเขตศาลอื่นที่อยู่ติดต่อกัน ผู้พิพากษาสอบสวนจะไปค้นด้วยตนเองก็ได้ เมื่อได้แจ้งให้อัยการในเขตศาลนั้นทราบแล้ว หรือจะขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเขตนั้นค้นให้ก็ได้ แต่ถ้าที่ที่ค้นไม่อยู่ในเขตติดต่อกัน ผู้พิพากษาสอบสวนจะไปค้นด้วยตนเองไม่ได้ แต่ขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนในเขตนั้น จัดการให้

เมื่อเสร็จการสอบสวนแล้ว ผู้พิพากษาสอบสวนจะต้องส่งสำนวนให้อัยการ อัยการจะต้องทำคำแถลง (Requisitoire definitif) พร้อมกับส่งสำนวนคืนภายใน 3 วัน คำแถลงอาจขอให้ปิดการสอบสวนหรือให้สอบสวนต่อไปก็ได้ ผู้พิพากษาไม่ผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามคำแถลงของอัยการ

¹⁸ โกเมน ภัทรภิรมย์, “การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส,” ในชีวิตและผลงาน โกเมน ภัทรภิรมย์ จัดพิมพ์เนื่องในครบเกษียณราชการ, (กรุงเทพมหานคร : ศรีสมบัติการพิมพ์, 2536) น.47

เมื่อผู้พิพากษาสอบสวนได้รับสำนวนและคำแถลงของอัยการแล้ว ก็วินิจฉัยว่าจะดำเนินการไปอย่างไรต่อไป ถ้าหากทำการสอบสวนต่อไป เมื่อเสร็จแล้วจะต้องส่งสำนวนให้อัยการทำคำแถลงอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ก็จะออกคำสั่งปิดการสอบสวน ซึ่งอาจเป็นคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องก็ได้

คำสั่งปิดการสอบสวนอาจเป็นคำสั่งไม่ฟ้องโดยผลของกฎหมาย เช่น เมื่อการกระทำนั้นไม่เข้าลักษณะเป็นความผิดตามกฎหมายใดเลย หรือมีเหตุที่ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษ คดีขาดอายุความ ฯลฯ หรือโดยเหตุผลทางข้อเท็จจริง เช่น สอบสวนแล้วไม่สามารถจะทราบได้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิด หรือพยานหลักฐานไม่พอที่จะฟ้อง เป็นต้น

การสั่งไม่ฟ้องจะเป็นผลทำให้การดำเนินคดีนั้นยุติลง ผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมจะถูกปล่อยเมื่อครบกำหนดที่อัยการอาจอุทธรณ์ได้แล้ว (ภายใน 24 ชั่วโมง) เว้นแต่อัยการจะเห็นชอบด้วยกับการสั่งไม่ฟ้องนั้นทันที ถ้าอัยการอุทธรณ์ ผู้ต้องหาจะถูกขังต่อไปจนกว่าศาลอุทธรณ์จะสั่ง แต่ถ้าเป็นการสั่งไม่ฟ้องโดยข้อเท็จจริง การดำเนินคดีนั้นไม่ยุติเด็ดขาด อาจมีการดำเนินคดีนั้นอีกโดยการสอบสวนใหม่เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจจะเป็นคำให้การของพยานจากเอกสาร จากบันทึกซึ่งยังไม่ได้เสนอต่อผู้พิพากษาสอบสวนก่อน และพยานหลักฐานใหม่นั้นทำให้พยานหลักฐานเดิมมีน้ำหนักมากขึ้น หรือแสดงถึงข้อเท็จจริงใหม่ที่เป็นประโยชน์ในการแสดงความจริง การขอให้สอบสวนใหม่นั้น จะทำได้โดยอัยการเท่านั้นอาจเป็นอัยการศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่ว่าการสั่งฟ้องจะปรากฏขึ้นในชั้นใด และถ้าอัยการปฏิเสธไม่ขอให้สอบสวนใหม่ ผู้ใดจะฟ้องให้อัยการขอตั้งนั้นไม่ได้

ในคดีอุกฉกรรจ์ การสอบสวนจะต้องผ่านการพิจารณาของศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวนเสมอ แม้ว่าจะไม่มีการอุทธรณ์คำสั่งของผู้พิพากษาสอบสวนเลยก็ตาม และศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวนเท่านั้นที่จะเป็นผู้สั่งฟ้องผู้ต้องหาและให้ส่งไปฟ้องยังศาล Assises ซึ่งเป็นศาลที่พิจารณาคดีอุกฉกรรจ์โดยมีคณะลูกขุน คำสั่งนั้นเป็นที่สุด

คำสั่งฟ้องของศาลอุทธรณ์ต้องให้เหตุผลและระบุฐานความผิดด้วย มิฉะนั้นคำสั่งเป็นโมฆะ ในคำสั่งฟ้องจะสั่งควบคุมจำเลยไว้ด้วย โดยผู้ต้องหาจะตกเป็นจำเลยเมื่อศาลอุทธรณ์สั่งฟ้อง จำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวอยู่แล้ว ก็จะไม่ถูกควบคุมจนกว่าจะถึงชั้นพิจารณา

คำสั่งศาลอุทธรณ์นอกจากจะให้ฟ้องในคดีอุทธรณ์แล้ว ยังอาจสั่งฟ้องความผิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวพันได้ทุกฐานอีกด้วย¹⁹

จึงเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส จะมีองค์กรใหญ่ ๆ อยู่ 3 องค์กร ด้วยกัน คือ ตำรวจฝ่ายคดี อัยการ และผู้พิพากษาสอบสวน ซึ่งแต่ละองค์กรต่างมีหน้าที่ช่วยกันค้นหาความจริงเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หากแต่มีการแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจน²⁰ กล่าวคือ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจออกตรวจท้องที่และพบการกระทำความผิดและเป็นคดีเล็กน้อย เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนก็จะทำการสอบสวนไปโดยลำพัง แต่หากเป็นคดีสำคัญเจ้าหน้าที่ตำรวจจะแจ้งให้อัยการทราบเพื่อทำการสอบสวน โดยอัยการอาจไปสอบสวนด้วยตนเอง หรือแจ้งให้ผู้พิพากษาสอบสวนไปทำการสอบสวนด้วย แต่ในทางปฏิบัติจะให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนแทน หากผู้เสียหายร้องทุกข์ต่ออัยการ อัยการจะให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำสั่งจากอัยการ หรือได้รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษจากผู้เสียหายหรือผู้กล่าวโทษ พนักงานสอบสวนก็จะทำการสอบสวนต่อไป จากนั้นพนักงานสอบสวนต้องทำรายงานสรุปผลการสอบสวนให้อัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการสั่งเองว่าสมควรฟ้องผู้ใดเป็นผู้ต้องหาและในคดีที่ผู้ต้องหาไม่ถูกคุมขังหรือไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด หากอัยการตรวจสำนวนแล้วเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ ก็จะสั่งสอบสวนเพิ่มเติม

สำหรับคดีสำคัญ²¹ อัยการจะส่งสำนวนขอให้ผู้พิพากษาสอบสวน ทำการสอบสวน หากทำการสอบสวน ณ ที่เกิดเหตุ ผู้พิพากษาสอบสวนจะเป็นหัวหน้าในที่เกิดเหตุ ซึ่งปกติผู้พิพากษาจะไปร่วมสอบสวนกับอัยการ แต่ถ้าอัยการไม่ไปผู้พิพากษาสอบสวนก็จะสอบสวนไปตามลำพัง เมื่อสอบสวนเสร็จแล้วปรากฏว่าผู้ต้องหากระทำความผิดก็จะมีคำสั่งให้อัยการทำคำแถลงฟ้อง ถ้าไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดก็จะส่งสำนวนคืนอัยการ เมื่ออัยการรับสำนวนก็จะทำคำแถลงฟ้องและผู้พิพากษาสอบสวนก็จะสั่งให้นำตัวผู้ต้องหาไปศาล ถ้าผู้พิพากษาสอบสวนมีคำสั่งว่าคดีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด อัยการก็จะแถลงให้ผู้พิพากษาสอบสวนสั่งว่าคดีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำ

¹⁹ สัตยา อรุณธารี, “อำนาจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา”, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520) น.83-85

²⁰ ฐาตพันธ์ อังกินันท์, “รายงานการฝึกอบรมและดูงานเรื่องการดำเนินคดีอาญา ณ ประเทศฝรั่งเศส”, อัยการนิเทศ, เล่ม 53 ตอน 4 (2534) น.488-491

²¹ เพ็งอ้าง, น.493

ผิด หรือสั่งไม่ฟ้อง จากนั้นผู้พิพากษาสอบสวนก็จะสั่งตามคำแถลงของอัยการ คดีก็เป็นอันเสร็จเด็ดขาด เว้นแต่ผู้เสียหายทางแพ่งจะอุทธรณ์ขอให้ฟ้อง โดยไม่มีหัวหน้าพนักงานสอบสวนมายุ่งเกี่ยวกับเลย แต่ถ้าอัยการไม่เห็นพ้องกับคำสั่งของผู้พิพากษาสอบสวน ไม่ว่าคำสั่งใดๆ อัยการก็จะอุทธรณ์ต่อไป

จึงเห็นได้ว่าในประเทศฝรั่งเศสนั้น มีการดำเนินคดีแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ การฟ้องคดีเป็นหน้าที่ของอัยการ การตัดสินคดีเป็นหน้าที่ของศาลตัดสินคดี การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของศาลไต่สวน ซึ่งหน้าที่ทั้งสามแยกจากกันโดยเด็ดขาด²²

2) หลักประกันความเป็นอิสระในการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสนั้นถือหลักการว่าอำนาจการสอบสวนฟ้องร้องคดีเป็นอำนาจเดียว ไม่อาจแบ่งแยกจากกันได้ มีองค์กรต่าง ๆ ร่วมกันค้นหาความจริงอย่างมีภาวะวิสัย การใช้อำนาจขององค์กรตำรวจฝ่ายคดี อัยการและผู้พิพากษาสอบสวน เป็นการใช้อย่างมีเงื่อนไขและสามารถการควบคุมตรวจสอบกันได้ ความเป็นอิสระในการสอบสวนฟ้องร้องนั้น ตำรวจฝ่ายคดีที่มีอำนาจอย่างสมบูรณ์ จะอยู่ในการควบคุมสั่งการของอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ ส่วนอัยการนั้นมีหลักประกันในที่จะการดำรงตำแหน่งอย่างมั่นคง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะลงโทษอัยการได้ต่อเมื่อได้ปรึกษากับคณะกรรมการระเบียบวินัยแล้ว จึงถือเป็นหลักประกันว่าการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศฝรั่งเศส มีหลักประกันความเป็นอิสระในระดับหนึ่งที่จะสามารถทำให้ร่วมกันค้นหาความจริงแห่งคดีได้ทั้งด้านประสิทธิภาพในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดและคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชน

3.2 การสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่น

1) ประวัติและวิวัฒนาการของการดำเนินคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่น

การดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น ได้รับอิทธิพลมาจากจีนในสมัยราชวงศ์สุย และถัง โดยรับเข้ามาในต้นศตวรรษที่ 8 ภายใต้ระบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญานี้เริ่มคดีโดยมีการร้องทุกข์โดยเอกชนผู้เสียหาย ซึ่งการดำเนินคดีเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาโดย

²² อมร จันทน์สมบูรณ์, อำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์สาส์นสยาม ,2517) , น.627-628

ปราศจากความร่วมมือของคู่ความ ส่วนการตัดสินคดีก็อาศัยคำรับสารภาพของจำเลยและคำให้การของพยาน นอกจากนี้กฎหมายได้อนุญาตให้ใช้วิธีการทรมานเพื่อให้รับสารภาพ ตลอดสมัยของขุนนางญี่ปุ่นใช้วิธีการเดียวกันกับวิธีพิจารณาของยุโรปต่อมาในสมัยของราชวงศ์เมจิ (Meiji Restoration) ค.ศ.1868 ประเทศญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากกฎหมายประเทศภาคพื้นยุโรป ซึ่งถือหลักการว่า “คำตัดสินควรอาศัยพยานหลักฐาน” (all crimes shall be adjudicated on the basis of evidence) จึงได้มีการยกเลิกวิธีการทรมานโดยสิ้นเชิง ในปี ค.ศ.1879 และการดำเนินคดีอาญาก็ได้จัดตั้งให้ “อัยการ” เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้อง โดยเป็นผู้ดำเนินคดีในนามของรัฐขึ้นในปี ค.ศ.1872 ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากประเทศฝรั่งเศส นอกจากนี้แล้ว ญี่ปุ่นยังได้รับอิทธิพลทางกฎหมายจากประเทศยุโรปโดยมีการจัดทำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ.1922 ที่รับหลักการมาจากประเทศเยอรมัน จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นได้เปลี่ยนแปลงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาภายใต้อิทธิพลของระบบกฎหมาย แองโกลอเมริกัน²³ (Anglo American) โดยกำหนดหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานไว้อย่างชัดเจน

2) อำนาจหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศญี่ปุ่น

อัยการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา มีอำนาจในการควบคุมการสอบสวนคดีอาญาโดยสืบเนื่องมาจากทฤษฎีที่ว่า “อำนาจการสอบสวนฟ้องร้องไม่อาจแบ่งแยกได้” (inseparable authority) และการสอบสวนเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานในการฟ้องคดีของอัยการ²⁴ ในระยะเริ่มแรก ปี ค.ศ.1880 อัยการมีอำนาจร้องขอให้มีการสอบสวนคดีอาญาขึ้น แต่ไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาเองได้ ต่อมาในปี ค.ศ.1897-1916 อัยการเริ่มมีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีอาญามากขึ้น ซึ่งประชาชนก็มีความต้องการเช่นนั้น เพื่ออัยการจะไม่ฟ้องคดีเมื่อเห็นว่าพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่รวบรวมมา

²³ Dando Shigemitsu , Japanese Law of criminal Procedure , trans. B J George. (South Hackensack : Fred B.Rothman co.1965), pp. 12-17

²⁴ ทวีศักดิ์ ฅน ตะกั่วทุ่ง , “งานอัยการของประเทศไทย,” ใน ระบบอัยการสากล (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์ , 2526) , น.105

ไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด²⁵ ปัจจุบันกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดชัดเจนให้อัยการมีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญา ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 189(2) พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เมื่อเชื่อว่าการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นแล้วส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา โดยพนักงานสอบสวน ไม่มีอำนาจทำความเห็นทางคดีว่าควรฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ ดังนั้นการสอบสวนของพนักงานสอบสวน จึงเป็นเพียงการรวบรวมพยานหลักฐานที่มีอยู่จริงเท่านั้น (Collected evidence in crude form)²⁶ ถ้าคดีใดมีความสำคัญอัยการจะดำเนินการสอบสวนคดีด้วยตนเอง หรืออาจกล่าวได้ว่าการสอบสวนเบื้องต้นเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ส่วนการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพิ่มเติมเป็นภาระหน้าที่ของอัยการ เนื่องจากอัยการเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดีอาญาในฐานะเป็นเจ้าพนักงานฟ้องคดี ซึ่งนับว่าเป็นอำนาจที่สำคัญยิ่งของอัยการและเหนือกว่าพนักงานสอบสวน เช่น ตำรวจจะไม่ดำเนินคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ได้ เมื่อได้รับความยินยอมจากอัยการแล้ว²⁷ หรืออัยการเท่านั้นมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ควบคุมผู้ต้องหาสงสัยไว้ แม้ในทางปฏิบัติอัยการมิได้ทำการจับเอง เนื่องจากตำรวจมีความคล่องตัวมากกว่า แต่เมื่อตำรวจจับตัวผู้ต้องหาได้แล้ว ตำรวจต้องนำตัวผู้ต้องหาพร้อมทั้งพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่สามารถรวบรวมได้ในเบื้องต้นไปยังพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจเหนือภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่จับกุม เพื่อให้อัยการใช้ดุลพินิจว่าควรร้องขอต่อศาลให้สั่งควบคุมผู้ต้องหาไว้หรือไม่ ถ้าอัยการเห็นว่าควรต้องคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก็ให้ยื่นคำร้องต่อศาลภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อขอให้ศาลขัง แต่ถ้าเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดหรือไม่จำเป็นต้องควบคุมก็สั่งให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไปทันที ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอำนาจของอัยการในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของพนักงานสอบสวน²⁸

การปฏิบัติงานของอัยการและพนักงานสอบสวน หรือตำรวจ จะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อร่วมมือกันควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม โดยแต่ละ

²⁵ Atsushi Nagashima , The Accused and society , the Japanese Legal system, Hideo Tanaka (Tokyo : Univ of Tokyo Pr. 1976) p.541

²⁶ ทวีศักดิ์ ณ ตะกั่วทุ่ง , อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 24 , น.105

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น ม. 246

²⁸ Dando Shigemitsu, *supra* note 23, p.304

ฝ่ายจะต้องมีความน่าเชื่อถือของตนเองและไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันหรือแยกกันปฏิบัติหน้าที่อย่างเด็ดขาด²⁹ เนื่องจากขณะที่พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องเน้นหนักกับการสอบสวนถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ อัยการก็จะเน้นหนักกับข้อเท็จจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อกฎหมายจนกระทั่งมีความเห็นว่าจะสั่งฟ้องหรือไม่ ด้วยเหตุที่ขั้นตอนการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนเป็นเพียงการสอบสวนเพื่อการฟ้องและการดำเนินคดีของอัยการ³⁰

ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานดังกล่าว จึงตรงตามหลักการที่ว่า อัยการมีอำนาจในการตรวจสอบและควบคุมอำนาจของพนักงานสอบสวน การสอบสวนเป็นเพียงขั้นตอนการดำเนินคดีอันเป็นการกระทำเพื่อการฟ้องและการดำเนินคดีของอัยการ

ส่วนการบริหารงานยุติธรรมทางอาญานั้นต้องเกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งรวมทั้งการสอบสวนคดีด้วย ที่จะต้องไม่มีอิทธิพลใด ๆ ของพรรคการเมืองที่จะมีอำนาจเหนือ ดังนั้น หากปรากฏว่ามีข้อเท็จจริงเช่นนั้นเกิดขึ้น อัยการจะเป็นผู้ลงมือทำการสอบสวนคดีเอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของอัยการ³¹ เมื่อใดก็ตามที่เกิดความกลัวว่าพนักงานสอบสวนจะละทิ้งคดีหรือไม่ดำเนินการสอบสวนคดี เนื่องจากมีอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องทางคดี อัยการก็จะเป็นผู้เข้ามาดำเนินคดีเอง³² เพราะเป็นองค์กรที่อิสระในการดำเนินคดี ไม่มีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องและมีความเป็นกลางมากกว่าพนักงานสอบสวน

อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาของอัยการประเทศญี่ปุ่น พอจะยกตัวอย่างเพิ่มเติมดังนี้

1.อัยการมีอำนาจในการเริ่มคดีเองได้ แม้จะไม่มีผู้ใดมาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่ออัยการ หากอัยการได้ทราบคดีโดยทางใดก็ตามที่มีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่าจะมีการกระทำผิดเกิดขึ้น

²⁹ *Ibid.*, p.305

³⁰ Public Prosecutors office Act (1947) Art 4 : In criminal cases , public prosecutors shall bring Public action , request the proper application of law by courts and supervise the execution of judgments.

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 191(1) ในกรณีที่มีความจำเป็นเกิดขึ้น อัยการอาจดำเนินการสอบสวนคดีอาญาด้วยตนเองได้

มาตรา 193(3) อัยการอาจจะดำเนินการสอบสวนคดีอาญาด้วยตนเอง เมื่อคดีเกิดขึ้น โดยสั่งการไปยังพนักงานสอบสวนและให้ตำรวจช่วยเหลือในการสอบสวนคดีอาญาก็ได้

³² Dando Shigemitsu , *supra* note 23 , p.305

อัยการจะทำการสอบสวนคดีอาญาเอง และกฎหมายก็ยังเปิดช่องให้ผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่ออัยการ เมื่ออัยการได้รับคำร้องทุกข์แล้วจะดำเนินการเองหรือสั่งการให้พนักงานสอบสวนร่วมมือในการสอบสวนหรือส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนต่อไปจนเสร็จก็ได้³³

2. การใช้มาตรการบังคับต่าง ๆ เช่น การออกหมายจับ ค้นและคุมตัวผู้ถูกจับ แม้จะเป็นหน้าที่ของศาลโดยแท้ แต่บางขั้นตอนบางส่วนก็เป็นภารกิจของอัยการด้วย กล่าวคือ การใช้มาตรการบังคับเป็นหน้าที่ของศาล โดยอัยการเป็นผู้ตรวจสอบหมายจากที่ตำรวจร้องขอมาเพื่อที่จะนำมาเสนอต่อศาลต่อไป ไม่ใช่ตำรวจจะยื่นคำร้องขอต่อศาลได้เลย ถ้าอัยการเห็นชอบด้วยก็จะยื่นคำร้องขอต่อศาล แต่เมื่อเรื่องการขอให้ออกหมายจับถึงศาลแล้ว ศาลอาจจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ได้ เมื่อศาลเห็นด้วยกับความจำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการบังคับ ตำรวจจะเป็นผู้ดำเนินการดังกล่าวภายใต้คำสั่งของอัยการ³⁴

3. อัยการในฐานะเป็นตัวแทนของรัฐในการดำเนินคดีอาญา เอาผิดกับผู้กระทำความผิด ขณะเดียวกันก็ปล่อยผู้บริสุทธิ์ จึงต้องมีความเป็นกลาง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 439(1) การเสนอพยานหลักฐานขึ้นต่อศาล อัยการจะเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์หรือเป็นผลดีแก่จำเลยด้วยซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน³⁵ จึงเห็นได้ว่าการดำเนินคดีของอัยการที่มีความยุติธรรมให้แก่รัฐและผู้กระทำความผิด ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจและร่วมมือในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมกับหน่วยงานของรัฐ

4. ในระหว่างการดำเนินคดีอาญาอัยการมีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง เช่น สอบสวนบุคคลใดเป็นผู้ต้องหาเพิ่มเติมไปจากที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนไว้³⁶ และในคดีอุกฉกรรจ์หรือยุ่งยากซับซ้อน อัยการจะเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกว่าคดีธรรมดาโดยทั่วไป เช่น อาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนมาตรวจดูเป็นระยะ ๆ หรืออาจให้พนักงานสอบสวนส่งพยานบุคคลหรือผู้ต้องหา ผู้เสียหายมาซักถามได้เอง³⁷

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 193

³⁴ Dando Shigemitsu *supra* note 23 , p.271

³⁵ Atsushi Nagashima , *supra* note 25 , p.547

³⁶ ทวีศักดิ์ ฌ ตะกั่วทุ่ง , อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 24 , น.104

³⁷ เฟิงอ๋าง, น.106

5. การสอบสวนคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Crime) เช่น ความผิดเกี่ยวกับธุรกิจธนาคาร (Banking transactions) หรือคดีที่เกี่ยวกับการคอร์รัปชันในระบบราชการของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ (Bribery committed by High Government Officials) ถึงแม้ว่าคดีอาญาโดยทั่วไปตำรวจมีอำนาจในการสอบสวนเบื้องต้นก็ตาม แต่ตำรวจไม่มีความรู้ความชำนาญในการสอบสวนคดีประเภทนี้³⁸ ดังนั้น ในคดีที่มีความสำคัญเป็นที่สนใจของประชาชน อย่างเช่น คดี Lock – heed (1976) อัยการจะเข้ามาสอบสวนคดีด้วยตนเอง

จึงพอที่จะสรุปความได้ว่าอำนาจหน้าที่ของอัยการประเทศญี่ปุ่นนั้นมีความกว้างขวางมาก กล่าวคือ เมื่ออัยการเชื่อว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรืออัยการก็ตาม ไม่ว่าจะกระทำด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ ตำรวจจะเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาดังกล่าว แต่ขณะเดียวกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 189 และมาตรา 191 บัญญัติให้อัยการมีหน้าที่โดยอิสระที่จะสอบสวนคดีอาญาด้วยตนเอง โดยอัยการมีอำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียวที่จะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีต่อศาล สำหรับคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจนั้น อัยการมักเริ่มสอบสวนคดีด้วยตนเองเสมอ

3) หลักประกันความเป็นอิสระในการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศญี่ปุ่น

ในประเทศญี่ปุ่นอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา มีอำนาจในการควบคุมการสอบสวนคดีอาญาโดยสืบเนื่องมาจากทฤษฎีที่ว่า “อำนาจการสอบสวนฟ้องร้องไม่อาจแบ่งแยกได้” (inseparable authority) และการสอบสวนเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้ในการแสวงหาพยานหลักฐานในการฟ้องคดีของอัยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนมีหน้าที่ต้องเน้นหนักกับการสอบสวนถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ อัยการก็จะเน้นหนักกับข้อเท็จจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อกฎหมายจนกระทั่งมีความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ ด้วยเหตุที่ขั้นตอนการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนเป็นเพียงการสอบสวนเพื่อการฟ้องและการดำเนินคดีของอัยการ การสอบสวนฟ้องร้องจึงเป็นกระบวนการเดียวกันและมีหลักประกันความเป็นอิสระ เนื่องจากการแต่งตั้งโยกย้ายและลงโทษอัยการประเทศของญี่ปุ่นนั้น จะกระทำได้ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

³⁸ เข็มชัย ชูติวงศ์, “รายงานการศึกษาดูงาน ฝึกอบรม ประชุมสัมมนา ณ ประเทศญี่ปุ่น,” อัยการนิเทศ ,เล่ม 49 (2530) น.392-3

เท่านั้น คณะรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี จะลงโทษ ย้ายหรือลดเงินเดือนอัยการ หากอัยการไม่ยินยอม เว้นแต่ตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนตำรวจนั้น ในการสอบสวนของตำรวจ จะต้องกระทำตามคำสั่งของอัยการ จึงอาศัยความอิสระของอัยการเป็นหลักประกันความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการสืบสวนสอบสวนดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดได้ระดับหนึ่ง

3.3 การสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาในประเทศไทย

1) การดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องในประเทศไทย

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่า “เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะกระทำให้คดีของพนักงานอัยการเสียหายโดยกระทำหรือละเว้นการกระทำใด ๆ ในกระบวนการพิจารณา พนักงานอัยการมีอำนาจร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นการกระทำนั้น ๆ ได้”

บทบัญญัติดังกล่าวนอกจากแสดงชัดถึงการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยว่าเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีโดยรัฐแล้ว ยังแสดงถึงบทบาทของรัฐอีกด้วย แม้ว่าตามกฎหมายผู้เสียหายจะดำเนินคดีอาญาได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ที่บัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

(1) พนักงานอัยการ

(2) ผู้เสียหาย

แต่ผู้เสียหายจะกระทำให้คดีของอัยการเสียหายไม่ได้ ซึ่งแสดงว่ารัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญานั้นเอง”³⁹

2) กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศไทย

³⁹ คณิต ฅ นคร , กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2549) น.62

นับแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 เป็นต้นมาได้มีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยกฎหมายมีแนวคิดที่จะยกให้การสอบสวนมีความสำคัญเทียบเคียงเท่ากับการไต่สวนมูลฟ้องหรือแทนที่การไต่สวนมูลฟ้องและให้ความสำคัญแก่การสอบสวน โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องมีการสอบสวนคดีอาญามาโดยชอบด้วยกฎหมายเสียก่อนพนักงานอัยการจึงจะยื่นฟ้องคดีต่อศาลได้⁴⁰ อำนาจหน้าที่ของอัยการในการสอบสวนคดีอาญาที่มีมาตั้งแต่อดีตจึงถูกจำกัดลง พนักงานอัยการมีอำนาจทำการสอบสวนได้เฉพาะความผิดที่มีโทษตามกฎหมายไทยและกระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย⁴¹ ถึงแม้ว่าอัยการจะต้องรับผิดชอบในความชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน ความชอบด้วยระเบียบของการสอบสวน ความละเอียดรอบคอบของการสอบสวนและความเชื่อถือได้ของการสอบสวนก็ตาม⁴² การสอบสวนฟ้องร้องในประเทศไทยจึงขาดความเป็นหนึ่งเดียวกันผิดไปจากระบบอัยการสากลที่ให้อัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญารับสอบสวนฟ้องร้อง⁴³

อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในชั้นก่อนฟ้องในประเทศไทย

ก.พนักงานสอบสวน

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บังคับใช้ในปี พ.ศ.2478 นั้น ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนไว้ดังนี้

1.อำนาจหน้าที่ในการรับคำร้องทุกข์

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123 บัญญัติว่า “ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้...” และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 124 วรรคแรก ยังบัญญัติว่า

“ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รองหรือเหนือพนักงานสอบสวนและเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายก็ได้”

⁴⁰ โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120

⁴¹ โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120

⁴² คณิต ญ นคร , รวมบทความทางวิชาการ ของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ญ นคร , น.65

⁴³ สมศักดิ์ ประกอบแสงสวย, “การดำเนินคดีอาญารับเจ้าพนักงานเป็นกระบวนการเดียวกัน” , (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2537) , น.86

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอำนาจและหน้าที่ในการรับคำร้องทุกข์จากผู้เสียหายหรือผู้กล่าวโทษตามกฎหมายไทยนั้น ตกอยู่แก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวนหรือไม่ก็ตาม ซึ่งปกติแล้วจะเห็นได้ว่าพนักงานสอบสวนเท่านั้นมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการรับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษและเริ่มต้นคดี ตามกฎหมายไทยแล้วพนักงานอัยการไม่มีอำนาจ

2. อำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดี

นับตั้งแต่ประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นต้นมา พนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าเกิดในเขตอำนาจ⁴⁴ และมีการช่วงชิงอำนาจกันตลอดมาระหว่างพนักงานฝ่ายปกครองกับตำรวจในส่วนภูมิภาคโดยอ้างว่ามีข้อบกพร่องหากอำนาจการสอบสวนคดีอาญาอยู่กับอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ปัจจุบันอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาในส่วนภูมิภาคตกอยู่แก่พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ⁴⁵

ข. พนักงานอัยการ

1. อำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น พนักงานอัยการไม่มีอำนาจในการรับคำร้องทุกข์และสอบสวนคดีอาญาทั่วไป มีเพียงบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 ที่ให้อำนาจอัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยและได้กระทำลงนอกราชอาณาจักร ซึ่งถือว่าขัดต่อหลักสากลที่อัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา

2. อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาสำนวนการสอบสวนและการฟ้องร้องคดี

เมื่อพนักงานอัยการรับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนมาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 ถึง มาตรา 142 พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวน ในการตรวจสอบนี้เป็นการดำเนินการในชั้น “ไต่ตรองคดี” เมื่อเห็นว่าพยานหลักฐานเพียงพอที่จะยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล พนักงานอัยการมีอำนาจในการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลที่มีเขตอำนาจ อำนาจของพนักงานอัยการตามมาตรานี้

⁴⁴ โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18

⁴⁵ หน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาในส่วนภูมิภาคตกอยู่กับพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเพียงฝ่ายเดียว ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2509 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2509

เป็นอำนาจที่เคียงคู่กับอำนาจของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28

อย่างไรก็ตามหากพนักงานอัยการเห็นว่าจะมีความจำเป็นที่จะต้องให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนในบางประเด็น พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร หรือสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานมาให้ซักถามเพื่อสิ่งคดีได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 อย่างไรก็ตามการสอบสวนเพิ่มเติมหรือการซักถามของพนักงานอัยการนี้ เป็นการดำเนินการในช่วงเวลาที่ล่วงเลยจากเหตุการณ์การกระทำผิดมานานแล้ว การจะได้พยานหลักฐานที่แม่นยำตรงไปตรงมาจึงค่อนข้างจะเป็นอุปสรรคอยู่บ้าง เนื่องจากอัยการไม่เห็นข้อเท็จจริงแต่แรก ไม่ได้เริ่มคดีด้วยตนเอง

3.4. เปรียบเทียบหลักประกันความเป็นอิสระในการสอบสวนฟ้องร้อง

ก.ประเทศฝรั่งเศส

การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสนั้น มีผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนอยู่ด้วยกัน 3 องค์กร คือ ตำรวจฝ่ายคดี อัยการ และผู้พิพากษาสอบสวน โดยทั้งสามองค์กรต่างมีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการค้นหาความจริงอย่างมีภาวะวิสัย ร่วมกันทำหน้าที่เกื้อกูลกัน การทำหน้าที่จึงไม่ได้ทำอย่างลับ ๆ เพียงผู้เดียว เช่น อัยการสามารถขอดูสำนวนการสอบสวนจากผู้พิพากษาสอบสวนได้ทุกขณะ อีกทั้งตำรวจผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีเป็นนายตำรวจฝ่ายคดีซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาของอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ อันเป็นองค์กรที่ค่อนข้างจะยากต่อการถูกแทรกแซงจากอิทธิพลใด ๆ และมีอิสระในการค้นหาความจริงแห่งความผิด ตามกฎหมายแล้วไม่สามารถลงโทษอัยการได้ตามความเห็นของคณะรัฐมนตรีเองโดยลำพัง โดยอัยการได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเสนอชื่อ อัยการเมื่อได้รับคำสั่งของผู้บังคับบัญชาจะไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ เมื่อรับคำสั่งให้ดำเนินคดี⁴⁶ ส่วนตำรวจฝ่ายคดีที่เป็นผู้ช่วยเหลือในการสอบสวนนั้น อยู่ในการควบคุมกำกับของอัยการ

⁴⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส , พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ ดร.ธีรพันธ์ รัชมิทัต , 6 ส.ค.2541 , น.31

ข.ประเทศญี่ปุ่น

ในประเทศญี่ปุ่นนั้นถือหลักการว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน อำนาจในการสอบสวนฟ้องร้องไม่อาจแบ่งแยกได้ การสอบสวนเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้แสวงหา พยานหลักฐานในการฟ้องคดีของอัยการ อัยการมีอำนาจรับคำร้องทุกข์และสอบสวนได้ อัยการ ผู้สอบสวนมีความอิสระในทางการเมือง และมีความเป็นกลาง ตำรวจจะไม่ดำเนินคดีสำหรับ ความผิดเล็กน้อย ๆ น้อย ๆ ก็ได้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากอัยการแล้ว ไม่มีอำนาจเสนอ ความเห็นเกี่ยวกับคดีว่าควรฟ้องหรือไม่ หากคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนอัยการมักลงมือทำ การสอบสวนเอง ในประเทศญี่ปุ่นนั้น คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี ไม่สามารถโยกย้ายหรือลงโทษ อัยการได้โดยลำพัง เว้นแต่จะได้รับความยินยอมหรือเกียจคร้านอายุ การปลดออกจากตำแหน่ง เพราะไร้ความสามารถหรือมาตรการทางวินัย⁴⁷

ค.ประเทศไทย

เนื่องจากประเทศไทยนั้น มีแนวคิดแยกการสอบสวนออกจากการฟ้องร้องโดยสิ้นเชิง การสอบสวนฟ้องร้องจึงไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเท่าที่ควรจะเป็นตามหลักสากลที่อัยการ เป็นผู้ที่รับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้อง ส่งผลให้การสอบสวนไม่เป็นไปอย่างมีภาวะวิสัย ไม่ สามารถค้นหาความแท้จริงทางคดีได้อย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม ด้วยเหตุที่พนักงานสอบสวน ซึ่งเป็น ตำรวจเป็นเจ้าพนักงานที่มีโอกาสที่จะถูกแทรกแซงจากการเมืองได้มากที่สุดในกระบวนการ ยุติธรรม⁴⁸ (Political Officer) เนื่องจากไม่มีหลักประกันความอิสระในการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็น กฎหมายหรือระเบียบในการดำเนินคดี แม้ว่าประเทศไทยจะพยายามปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ให้การสอบสวนฟ้องร้องมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่มักแก้ปัญหาที่องค์กรว่าจะให้อำนาจสอบสวน อยู่ที่ไหน ไม่ได้แก้ไขที่วิธีการสอบสวนและเป้าหมายของการสอบสวน ความพยายามดังกล่าวจึงยังไม่เป็นผลมาตราบเท่าวันนี้

⁴⁷ ศิระ บุญภินันท์ , อัยการญี่ปุ่น , บทบัญญัติ เล่ม 54 ตอน 4 , ธันวาคม 2541 , น.149

⁴⁸ คณิต ณ นคร, รัฐธรรมนูญกับกระบวนการยุติธรรม , พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2549) , น. 13